בס״ד

אזרחות

12 שני״ל

תשפ״ג

<u>הקדמה:</u>

מקצוע האזרחות אינו רק חומר לימודי לבחינה , מקצוע האזרחות נועד להעניק ידע על כללי המשחק הדמוקרטי, לפתח חשיבה ביקורתית, ולתרגם תיאוריה לעשייה בשטח דרך מעורבות חברתית, התנדבות, אזרחות אקטיביסטית ויכולת לנהל שיח מכבד בסוגיות השנויות במחלוקת.

אזרחות אקטיביסטית (או אזרחות פעילה) היא תפיסה שבה האזרח אינו מסתפק בציות לחוקים או בהשתתפות פסיבית (כמו הצבעה בבחירות אחת לבל שנים), אלא פועל באופן יזום במרחב הציבורי כדי להשפיע על המציאות, לקדם ערכים, ולפתור בעיות חברתיות, פוליטיות או סביבתיות.

המעורבות החברתית מניעה את האזרח לפעול, זו הנכונות של הפרט לקחת חלק בחיי הקהילה.

ההתנדבות היא המעשה בפועל , שנעשית מרצון חופשי וללא תמורה. התנדבות יכולה להיות סיוע פסיבי (כמו חלוקת מזון) או אקטיביסטי (כמו התנדבות בארגון שמקדם חקיקה למען נזקקים)

והעמותה היא הכלי המארגן שממנף את הפעילות הבודדת לכדי שינוי עומק מערכתי.

עמותות מספקות את התשתית המשפטית, הלוגיסטית והכספית המאפשרת לאזרחים לפעול יחד לאורך זמן ובעוצמה רבה יותר מאשר כבודדים.

השילוב בין השלושה יוצר את השרשרת האקטיביסטית.

בחוברת 4 פרקים:

בפרק הראשון נניח את התשתית העיונית ונכיר את יסודות המשטר הדמוקרטי: זכויות האדם והאזרח, עקרונות היסוד ותפקידן של שלוש רשויות השלטון.

בפרק זה כל תלמיד עובד באופן אישי.

מומלץ להדפיס את פרק א' על מנת שהתלמיד יתרגל ויפנים את הנלמד.

פרק ב׳ ופרק ג׳ עובדים בקבוצות של 2-3 תלמידים.

בפרק השני נתרגל חשיבה ביקורתית ונתמודד עם אחד האתגרים הגדולים של החברה האזרחית: לדעת לנהל מחלוקת. תתרגלו ניתוח של סוגיה אקטואלית טעונה, תבחנו טיעונים בעד ונגד, ותלמדו לגבש עמדה מנומקת מתוך כבוד לריבוי דעות.

בפרק השלישי נתרגם את הידע לעשייה. נצלול לעולמן של העמותות וההתנדבות, ונראה כיצד **מעורבות חברתית** הופכת ל**אזרחות אקטיביסטית** כזו שבה אנו לא רק מביטים על המציאות, אלא פועלים באופן יזום כדי לעצב אותה ולפתור בעיות מורכבות. בחלק זה תביאו לידי ביטוי את ניסיונכם האישי בפעילות ועשייה למען הכלל.

בפרק האחרון נשיב לשאלות רפלקציה אישית.

שלושת הפרקים האחרונים של החוברת נמצאים בקישור: Google Docs

היכנסו לקישור , צרו עותק לכל קבוצת תלמידים.

התלמידים ישלימו את הנתונים בהתאם למסמך.

השיתוף הדיגיטלי מאפשר עבודת צוות עכשווית, סיעור מוחות, ומעקב אישי של המורה אחר התרומה של כל חבר/ה בקבוצה.

ברגע שהקבוצה תסיים להשלים את הנתונים בקובץ , שתפו את הקובץ עם המורה המעריך.

ציון התלמיד מורחב על פי הנתונים הבאים:
50% ציון פנימי של המורה המנחה.
50% ציון חיצוני של מורה מעריך שיבחן את התלמידים החלק השני והשלישי .

<u>חלק א':</u>

מהי "אזרחות"? מהו "אזרח"?

"אזרחות" פרושה – המעמד המוקנה לאדם מטעם המדינה והיוצר בין האדם לבין המדינה יחס של זיקה הדדית ומערכת של זכויות וחובות משפטיות.

בספר תהילים פרק לז' פסוק לה', משמשת המילה "אזרח" כתואר לצמח ששורשיו נאחזים היטב בקרקע שבה ניטע: *" ראיתי רשע עריץ מתעה כאזרח רענן"*. כלומר "אזרח" הוא מי שמושרש במקום שבו הוא יושב ובקרב החברה שהוא שייך לה.

(ישראל מדינה יהודית ודמוקרטית / ד"ר דוד שחר)

כלומר: **אזרחות** היא: **מעמד / חברות במדינה הכוללת מערכת מוגדרת של זכויות וחובות.**

האזרחות כוללת:

- חובות ואחריות של המדינה כלפי האדם האזרח.
- זכויות וחובות של האזרח כלפי המדינה.

תרגול:

אלו חובות אזרחי מדינת ישראל מחויבים כלפי המדינה ואלו זכויות מגיעות לנו כבני אדם וכאזרחי המדינה?

מיינו בטבלה את הזכויות והחובות שלפניכם.

- ❖ לציית לחוקים.
- ❖ חופש פעולה (לחשוב, להאמין, לדבר, לנוע ולעסוק בעל עיסוק).
- ❖ אספקת שירותים בסיסיים (חינוך, בריאות, רווחה).
- ❖ הגנה על הביטחון האישי והשלום.
- ❖ לגלות נאמנות למדינה.
- ❖ להביע דעה והשתתף בדיונים ציבוריים.
- ❖ להתנדב למען הקהילה.
- ❖ לדרוש שינוי כשיש עוול או אי צדק.
- ❖ להחזיק ברכוש או כל דבר שיש לו ערך כלכלי.
- ❖ לחיות בלי פחד ואלימות.
- ❖ תשלום מיסים.
- ❖ לא להיות נתון ליחס משפיל ופוגעני.
- ❖ שירות צבאי/ שירות לאומי-אזרחי.
- ❖ אדם חף מפשע עד שלא הוכחה אשמתו.
- ❖ הצבעה בבחירות.
- ❖ ביקורת על השלטון באמצעות הפגנות ומחאות.
- ❖ להימנע מפגיעה בזכויות של אדם אחר.
- ❖ לא להפלות אדם רק בגלל שהוא שונה מאחרים (סממן חיצוני/מגבלה/זהות).

חובות כלפי המדינה	זכויות אדם

<u>דיון:</u>

- האם ישנם חובות ואחריות של המדינה כלפי האדם והאזרח שהן למעשה זכויות אדם או להיפך?
- האם היו היגדים שלדעתך הם לא זכות ולא חובה?

זכויות האדם/ זכויות טבעיות (ח ש ה כ ח ק)

☒ תפישה מוסרית-פוליטית המתארת **זכויות יסוד המוקנות לכל אדם באשר הוא אדם/ באשר הוא נברא בצלם אלוהים.**

☒ תיאור הזכויות כטבעיות משמעותו שהן אינן מוענקות ע"י השלטון ואינן תלויות בו. התפישה הדמוקרטית מקבלת כעקרון יסוד את **אחריות השלטון לשמירה על הזכויות.**

מקובל למנות בין הזכויות הטבעיות: **ח**יים וביטחון, **ש**ויון, **ה**ליך משפטי הוגן, **כ**בוד , **ח**ירות, **ק**ניין

☒ זכותו של כל אדם **שאף אחד לא יפגע בחייו ובגופו** . ☒ **חובת המדינה להגן** על כל בני האדם החיים בשטחה מפני פגיעה בחייהם ובגופם בידי אחרים.	הזכות ל**ח**יים וביטחון
☒ זכותו של כל אדם באשר הוא אדם **לקבל יחס שווה בפני החוק** ללא הבדל דת גזע לאום מין שפה מוצא, מראה חיצוני, מוגבלות מסוימת והשקפת עולם. ☒ **אין להפלות** אדם בשל זהותו, שיוכו סממן חיצוני או מגבלה כלשהי.	הזכות ל**ש**ויון
☒ **אדם חף מפשע עד שלא הוכחה אשמתו/** אדם זכאי כל עוד לא הורשע בדין ☒ כל אדם **זכאי למשפט הוגן ופומבי** – (חובה לזכור 2 דוגמאות) - ייצוג ע"י **עו"ד, שופטים בלתי תלויים,** ענישה בהתאם לחוק בלבד, זכאי **לדעת במה הוא נאשם** ולראות את הראיות נגדו, זכאי **לערער** לערכאה גבוהה יותר וכדומה	הזכות ל**ה**ליך הוגן
☒ זכותו של כל אדם **שלא להיות נתון ליחס משפיל/ מזלזל/ מבזה/ ליחס פוגעני**	הזכות ל**כ**בוד
☒ זכותו של כל אדם שאף אחד לא יפרסמם אודותיו מידע **שיקרי שלילי**	הזכות לשם טוב
☒ זכותו של כל אדם **שאף אחד לא יחשוף** / יחדור לחייו, לגופו, לחפציו **ללא הסכמתו**	הזכות לפרטיות
☒ לכל אדם זכות **להחליט / לפעול / לבחור/ לעצב את אישיותו על פי רצונו החופשי** - (היבט חיובי) ☒ אין לשלול את חירותו של אדם על ידי מעצר או על ידי הגבלת חופש המחשבה והפעולה שלו - (היבט שלילי) ☒ מן הזכות לחירות נגזרות שורה של חירויות (חופש הביטוי, חופש המחשבה והמצפון, חופש התנועה, חופש העיסוק, חופש הדת, החופש מדת ועוד)	הזכות ל**ח**ירות(חופש) ערך/ עקרון החירות
☒ לכל אדם זכות **לבטא את עמדותיו/** דעותיו/ מחשבותיו /אמונותיו ☒ **בכל דרך** (לבוש, פולחן, תקשורת, אמנות, בדיבור, בכתב וכו') **ובפומבי/** בגלוי	חופש הביטוי
☒ לכל אדם זכות **להחזיק בכל דעה/** מחשבה בכל נושא לפי בחירתו לכל אדם זכות **לפעול בהתאם למצפונו** / לפעול על פי נטיות ליבו והערכים בהם הוא מאמין	חופש המחשבה והמצפון
☒ לכל אדם זכות **לנוע כרצונו/** להימצא בכל מקום ☒ (זכות הכניסה החופשית למדינה מוקנית לאזרחים בלבד)	חופש התנועה
☒ לכל אדם זכות **לעבוד בכל עבודה/** מקצוע / משלח יד (כפוף להכשרה נדרשת/ רישוי) ☒ (חופש העיסוק מוענק בישראל לאזרחים ותושבים בלבד)	חופש העיסוק
☒ לכל אדם הזכות **להחזיק בכל אמונה**, להשתייך לכל קבוצה דתית, לקיים כל טקס, מנהג, או פולחן	חופש הדת
☒ לכל אדם הזכות שלא להחזיק באמונה, לא להשתייך לקבוצה דתית, לא לסבול מכפיה או הטפה דתית, לא לקיים טקס או פולחן דתי בניגוד לרצונו/	חופש מדת
☒ לכל אדם הזכות **להחזיק ברכוש/** בדבר שיש לו ערך כלכלי ולעשות בו כרצונו ללא התערבותם של אחרים. ☒ אין לפגוע בקניינו של אדם ☒ יש קנין חומרי וקנין רוחני.	זכות ה**ק**ניין

משימה 1:

לפניכם הגדרות העוסקות בנושא זכויות האדם. ציינו ליד כל אחת מההגדרות את המושג המתאים.

1. הזכות הבסיסית ביותר של האדם - הזכות שחייו וגופו לא יפגעו וחובת המדינה להגן עליו _____
2. זכותו של כל אדם לשמור על רכוש חומרי (קרקע, בית, כסף), ו/או רכוש רוחני (המצאות, סרטים, תוכנות מחשב, מאמרים), שהוא ו/או משפחתו הרוויחו._____
3. זכותו של כל אדם לחיות את חייו ללא חשיפה, התערבות וחדירה לחייו._____
4. זכותו של כל אדם שלא ישפלו ויבזו אותו._____
5. אדם חף מפשע עד שלא הוכחה אשמתו._____
6. זכותו של כל אדם שאף אחד לא יפרסמם עליו מידע שיקרי. _____
7. זכותו של אדם להחליט שהוא לא מקבל על עצמו את הטקסים הפולחניים של דת מסוימת_____
8. כל אדם יכול לעבוד בכל מקצוע שהוא רוצה (כפוף להכשרה נדרשת ומבלי שהדבר יפגע באחרים). _____
9. זכותו של כל אדם לחשוב מחשבות באופן חופשי ולגבש לעצמו דעה על כל נושא בעולם. _____
10. זכותו של כל אדם שלא יופלה בעקבות המוצא / הלאום שלו _____

<u>משימה 2:</u>

זהה את הזכות על – פי המקרה.

1. זמר מפורסם נתבע על ידי מלחין יווני בטענה שהשתמש בלחן השייך לו ללא רשותו. מבטאת את הזכות ל_____.
2. הכננת סרטון מחאה חברתי, מבטאת את הזכות ל_____.
3. הציבור יכול להיות נוכח בדיון בבית המשפט ולהיחשף לפרטים המתנהלים בו. מבטאת את הזכות ל_____.
4. רונן הגיש תלונה לרשות המקומית בשל פתחי ביוב שאינם סגורים על פי התקן ועלולים להביא לנפילת אדם לביוב, מבטא את הזכות _____.
5. למרות היות אריה דרעי חבר כנסת, התנהל נגדו הליך משפטי בעקבות עבירות מס, מבטא את הזכות ל_____.
6. במדינה באירופה אסרו השלטונות שחיטת בהמות ועופות על פי השחיטה היהודית. הזכות הנפגעת היא _____.
7. ספיר לא מתקבלת לעבודה רק בגלל שהיא אישה. הזכות הנפגעת היא _____
8. דורון לא מאמין בשום אמונה דתית _____
9. בעקבות מידע ביטחוני הוחלט להטיל עוצר על יישוב למשך מספר שעות. הזכות שנפגעה היא_____.

זכויות חברתיות

- זכויות הניתנות /מוענקות ע"י המדינה
- במטרה להבטיח קיום אנושי בכבוד /להבטיח רמת חיים בסיסית
- בדרך של הקצאת משאבים ושירותים
- היקפן ואופיין תלויים במדיניות חברתית כלכלית /במדינות דמוקרטיות רבות- זכויות אלה מוענקות בצורה מוגבלת ומדודה.

דיור - הזכות לקורת גג ולתנאי מגורים נאותים.

תעסוקה (זכויות עובדים ותנאי העסקה) - זכויות שהמדינה מחייבת את המעסיקים להעניק לעובדים על פי חוק.

הזכות של כל אדם לתנאי עבודה בסיסיים והוגנים, כוללת מרכיבים כגון: קביעת שכר מינימום, הגבלת מספר שעות עבודה, הבטחת שכר שווה עבור עבודה שווה, מתן ימי חופשה, הגנה מפני פיטורים שרירותיים.

חינוך (הזכות לקבל השכלה) - כדי לרכוש ידע ומיומנויות שיאפשרו לכל ילד לספק בעתיד את צרכיו ולהיות אזרח עצמאי.

בריאות (סיוע רפואי/ הזכות לטיפול רפואי) - הזכות לחיות בגוף בריא ושלם ולקבל מהמדינה שירותי בריאות וטיפול רפואי בעת הצורך.

רמת חיים (תקינה סבירה ואנושית) - הזכות לחיות ברמת חיים סבירה שתאפשר לאדם קיום אנושי שיאפשר לו לנהוג כאדם חופשי המסוגל לחשוב ולקבל החלטות רציונאליות.

א. <u>ציינו את הזכות החברתית:</u>

1. לחיות ברמת חיים אנושית, היא הזכות ל_____
2. זכויות עובדים וקביעת שכר מינימום, היא הזכות ל_____
3. לכל הילדים הזכות לקבל השכלה, היא הזכות ל_____
4. לכל אדם זכות לקורת גג, היא הזכות ל_____
5. מתן תנאי עבודה סבירים, היא הזכות ל_____
6. הזכות לטיפול רפואי לאזרחים אם חלו או נפגעו, היא הזכות ל_____
7. קבלת משכנתאות והלוואות בתנאים נוחים, היא הזכות ל_____

ב. לפניך מקרים שבהם אנשים התנדבו כדי לסייע במימוש זכויות חברתיות בישראל.

מקרים אלה מדגימים כיצד יוזמות אזרחיות והתנדבותיות תורמות להבטחת זכויות חברתיות: דיור, בריאות, חינוך, תעסוקה ורמת חיים נאותה.

ציינו מהי הזכות החברתית הבאה לידי ביטוי במקרים הבאים:

אירוע	**זכות חברתית**
מתנדבים מחלקים סלי מזון לנזקקים, במיוחד בתקופות חגים, כדי להבטיח קיום בכבוד לאוכלוסיות מוחלשות.	
השאלת ציוד רפואי לנזקקים, כולל כסאות גלגלים ומכשירי שיקום, על ידי מתנדבים המסייעים בשינוע ובהדרכה.	
בני נוער מעבירים פעילויות לילדים במטרה לצמצם פערים חינוכיים וחברתיים.	
מתנדבים מסייעים לבני נוער למצות את זכויותיהם מול מעסיקים.	
קבוצות מתנדבים פועלות לשיפוץ דירות עבור משפחות נזקקות.	
מתנדבים מסייעים לעולים חדשים בלימוד השפה.	
מתנדבים מעבירים סדנאות והכשרות מקצועיות לבני נוער, במטרה להקנות להם כלים להשתלבות בשוק העבודה.	
מתנדבים מבקרים קשישים בבתיהם, מסייעים להם בפעולות יומיומיות ומספקים חברה ותמיכה.	
בני נוער מלמדים תלמידים מתקשים בשכונה או ביישוב שלהם בהתנדבות.	

עמותות משתייכות למגזר השלישי כלומר **אינם שייכים לממשלה (המגזר הציבורי) ואינם עסקים פרטיים (המגזר העסקי).** זהו **מוסד ללא כוונת רווח** -הם לא מחלקים רווחים לבעלים או שותפים, אלא משקיעים את כל ההכנסות בקידום המטרה הציבורית שלשמה הוקמו.

הקמת עמותה היא דרך להקים גוף **שמטרתו לשרת ציבור או לקדם מטרה ציבורית** מסוימת.

מאחורי כל עמותה עומדת תשוקה ותחושת שליחות לנושא מסוים, עם **רצון ליצור שינוי, לתמוך בקהילה או לספק פתרון לבעיה או צורך חברתי, תרבותי או ציבורי.**

אתר גיידסטאר הוא האתר המרכזי לחיפוש מידע אודות עמותות וארגונים ללא כוונת רווח בישראל ומופעל על ידי רשות התאגידים במשרד המשפטים. עו"ד קידר מסביר כי המטרה בהקמת אתר המידע גיידסטאר היא "לאפשר שקיפות מלאה של העמותות השונות והמטרות שלהן, כך ניתן יהיה להסיר חלק ניכר מחששות הציבור לגבי הארגונים ולגבי היעוד של התרומות ולנפץ את הדימוי המוטעה"'.

<u>התנדבות ועמותות בישראל לפני ואחרי הקמת המדינה:</u>

קרדיט למורה יעל פרבר, בת חפר

ויצ"ו:

ויצו נוסד בשנת 1920 על ידי קבוצת נשים יהודיות בבריטניה. הרקע להקמתה היה הצלחת המאבק לזכויות בחירה לנשים בבריטניה. מטרתה של ויצו היה לאחד את הנשים לשיתוף פעולה למען הגשמת הרעיון הציוני. הכוונה הייתה שחברות הארגון יתרמו, ויכשירו את הנשים בארץ ישראל לתרום, בתחומים שונים כמו חינוך, כלכלת הבית, חקלאות, בריאות וסעד.

איזה זכויות דמוקרטיות מוזכרים בקטע על ויצ"ו:

_____

_____

_____

מכבי האש

קבוצת הכבאים הראשונה בישראל הוקמה בזיכרון יעקב לפני 125 שנים. הסיבה העיקרית לארגון הקבוצה הייתה מספר דליקות ביקבי הברון שבזיכרון יעקב ובראשון לציון. הקבוצה שקמה מנתה 32 מתנדבים מצעירי המושבה. את ציוד הכיבוי הביאו מפריז, כולל משאבות מים, זרנוקים, סולמות, וכן מדים כולל כובעים כפי שהיה בצרפת. בשנת 1925 אירע שיטפון גדול בתל אביב, שפגע באנשים ופגע ברכוש. לאחר השיטפון הקימו את גדוד הכבאים של תל אביב, שהגיעו אליו 73 מתנדבים.

איזה זכויות מוזכרות בקטע באופן מרומז?

_____

_____

_____

ארגון אמיצים

הוא עמותה רשומה, שמטרתה לתמוך במשפחות צעירות שחוו פטירה של אחד מההורים בנסיבות אזרחיות (מחלות, תאונות, התאבדויות). בישראל יש 30,000 יתומים קטינים, שחוו אובדן כזה, וההתמודדות שלהם לא זוכה למספיק מעטפת תומכת מהמדינה. לארגון דרושים מתנדבים להעברת חוגים וסדנאות במועדון החברתי בפתח תקוה. ההתנדבות כוללת העברת חוג, סדנת העשרה או פעילות הפגתית לקבוצת גיל הומוגנית (נוער צעיר) במגוון תחומים כגון, יצירה ואומנות, גינון, ספורט, נגרות ועוד. ניתן להעביר פעילות חד פעמית או מתמשכת (אחת לשבוע למשך כחודשיים- שלושה). ההתנדבות מתקיימת אחת לשבוע בימי שני בין השעות 17:00 -19:00. מתאים גם לקבוצות | גיל 18 ומעלה | התנדבות חד פעמית או לטווח ארוך.

איזה זכויות מוזכרות בקטע באופן מרומז?

_____

_____

_____

המערך הערבי דרוזי

מדי שנה מתגייסים לשירות לאומי במסגרת האגודה כ-1,000 צעירים וצעירות בני מיעוטים (מוסלמים, נוצרים ודרוזים). הם קיבלו פטור משירות צבאי אך מעוניינים לצאת להתנדבות של שנה או שנתיים, גם כדי למלא מה שנראה להם חובה אזרחית, וגם כדי ליהנות מהמעמד של חיילים משוחררים שמעניקה להם המדינה לאחר

סיום ההתנדבות. צעירים אלו משתלבים לרוב במסגרות חינוך, בריאות ורווחה בקרב החברה הערבית ישראלית.

איזה זכויות מוזכרות בקטע באופן מרומז?

_____

_____

_____

ידידים בדרכים

הארגון מספק עזרה ראשונה לא רפואית ללא כל עלות, בדרכים ובבתים בשלל תחומים, בהם: הנעת הרכב, סיוע בהחלפת גלגל, פתיחת רכב שננעל ועוד. הארגון, הפועל בהתנדבות מלאה, מספק עזרה לזולת 24 שעות ביממה, בכל ימות השבוע, למעט שבתות וחגים. ארגון ידידים פותח את דלתותיו בפני אזרחים המעוניינים להצטרף ולסייע בתחומים בהם הוא פעיל.

איזה זכויות מוזכרות בקטע באופן מרומז?

_____

_____

_____

_____

התבוננו בהודעות / כרזות שלפניך

הכרזה משקפת את ערכי **המעורבות החברתית והערבות ההדדית** שאפיינו את מדינת ישראל בתקופת גלי העלייה הגדולים. היא פונה אל האזרח מתוך תפיסה של "אזרחות אקטיבית" התורמת לבניין המדינה והחברה.

וההתנדבות לתרומת דם מדגימה כיצד אזרחים פועלים למען הקהילה ללא תמורה חומרית, מתוך תחושת ערבות הדדית , סולידריות ואחריות אזרחית.

ציין אלו זכויות באות לידי ביטוי בכל אחד מההודעות / כרזות.

_____

_____

_____

לפניך רשימת עמותות.
מיין את הרשימה בטבלה על פי תחום הפעולה המרכזי שכל עמותה עוסקת בה.

- **לתת** - ארגון הומניטרי המסייע לאוכלוסיות במצוקה באמצעות חלוקת מזון, ציוד וסיוע כלכלי.
- **אגודת צער בעלי חיים בישראל** - פועלת להצלת בעלי חיים, טיפול בהם ומציאת בתים מאמצים.
- **עזר מציון** - מספקת שירותים רפואיים, בנק מח עצם, וליווי לחולים ובני משפחותיהם.
- **אדם טבע ודין** - עמותה משפטית הפועלת להגנה על הסביבה ובריאות הציבור.
- **אנוש** -העמותה הישראלית לבריאות הנפש, מספקת תמיכה ושירותים לאנשים המתמודדים עם מגבלות נפשיות.
- **יד שרה** -מספקת ציוד רפואי ושירותים לקשישים, חולים ונזקקים.
- **עמותת לשם שינוי** - פועלת לשילוב נפגעי נפש בקהילה באמצעות תעסוקה, דיור ופעילויות חברתיות.
- **כנפיים של קרמבו** - תנועת נוער ארצית לילדים נפגעי שיתוק מוחין ונכויות אחרות.
- **תנו לחיות לחיות** - עוסקת בהצלת בעלי חיים, חינוך למניעת התעללות וקידום חקיקה למען בעלי חיים.
- **עמותת עלם** - מסייעת לנוער בסיכון באמצעות מרכזי נוער, תוכניות חינוך ותמיכה רגשית.
- **אקים ישראל** - עמותה למען אנשים עם מוגבלות שכלית התפתחותית ובני משפחותיהם.
- **רטורנו** - מרכז טיפולי שיקומי שפועל בעיקר בתחומי התמכרויות. מעניקה שירותים לבני נוער, צעירים ומבוגרים, במטרה לשקם, להעצים ולשלב אותם מחדש בחברה.
- **איחוד הצלה** - ארגון מתנדבים המעניק טיפול רפואי ראשוני במקרי חירום.
- **נגישות ישראל** - פועלת לקידום נגישות ושוויון זכויות לאנשים עם מוגבלויות.
- **סיכוי** - עמותה יהודית-ערבית הפועלת לקידום שוויון אזרחי בין יהודים לערבים בישראל
- **בית השנטי** - מספק קורת גג ותמיכה לנוער במצבי סיכון וחסר בית.

- **המרכז לקידום מעמד האישה** - פועל לקידום זכויות נשים, במיוחד בקרב אוכלוסיות מיעוט.
- **מועדון אגרוף טריפל וי** - קידום ופיתוח ענף האגרוף התחרותי בירושלים, ארגון והשתתפויות בתחרויות אגרוף בארץ ובחו״ל, טיפוח ענפי ספורט מגע.
- **כפר הנוער ״קדמה״** - בית ייחודי לבני נוער במטרה לעבור תהליך התפתחות, שינוי וצמיחה
- **החברה להגנת הטבע** - עוסקת בשמירה על הטבע, חינוך סביבתי וקידום מדיניות סביבתית.
- **יערה - מקום לצמוח** - שיקום נפש האדם באמצעות רתימת כלים תרפויטיים המוצאים בטבע ובמערכות שפע אקולוגיות.
- **סח״י -** חלוקת מזון לנזקקים, ע״י בני נוער.
- **העמותה לחינוך וספורט הישגי מכבי** - קידום וטיפוח ענף הכדורגל בפרט והספורט בכלל, בקרב ילדים, בני נוער ומבוגרים.

תחום הפעולה של בעמותה	**שם העמותה**
עזרה לנזקקים	
עזרה לנפגעי נפש	
צער בעלי חיים	
סיוע לבני נוער	
בריאות ורפואה	
זכויות מיעוטים	
שמירה על איכות הסביבה	
תמיכה באנשים עם מוגבלויות	
ספורט	

"מקובל לראות את ערש הדמוקרטיה באתונה העתיקה , שם התפתחה כבר במאה החמישית לפני הספירה תפיסה שלפיה העם מעניק לשלטון את סמכותו כלומר העם הוא הריבון".

הרעיון הדמוקרטי המודרני התבסס בהדרגה במאה ה-19...הוא התבסס על ההשקפה הקלאסית של ריבונות העם, ביחד עם עקרונות ההומניזם (האדם במרכז) והליברליזם (חרות)".

להיות אזרחים בישראל במדינה יהודית ודמוקרטית 2016

<u>עקרון שלטון העם:</u>

סרקו את ה qr וענו על השאלות.

https://www.youtube.com/watch?v=Vn-af86_nlA

1. מהו הפירוש המילולי של המילה : **דמוקרטיה**?

_____

2. מה ההבדל בקבלת ההחלטות בעבר לעומת העידן המודרני (בימינו)?

_____

_____

3. **כלל האזרחים הם הריבון.**

בדוק באינטרנט וכתבו בקצרה מה משמעות המילה: "**ריבון**".

_____

_____

4. שלטון העם בימינו מתממש לרוב באמצעות: _____ לזמן קצוב המוגדר בחוק (בישראל בדרך כלל בכל 4 שנים).

<u>עקרון הכרעת הרוב:</u>

סרקו את ה qr והשלימו על פי מחסן המילים.

https://www.youtube.com/watch?v=8bC2uis5bHA

בכל חברה האנושית יש מחלוקות ואי הסכמות ועל מנת להגיע ל_____ מקיימים _____ ומתוך כמה אפשרויות מתקבלת ההחלטה על פי _____. כלומר: מתוך מספר _____ נבחרת זו שרוב המצביעים _____ בה.

הכרעה, אפשרויות, הצבעה, תומכים, הרוב

<u>קרא את ההיגדים הבאים והקף בעיגול את התשובה הנכונה</u>

חוקים נועדו להשליט סדר בחברה	נכון / לא נכון
יש לציית לחוק גם אם לא מבינים אותו	נכון / לא נכון
חוקים הם המלצה בלבד, אני אעשה מה שאני רוצה	נכון / לא נכון
חוקים לא מחייבים את השופטים וחברי הכנסת במדינה	נכון / לא נכון
חובת הציות לחוק חלה רק על האזרחים	נכון / לא נכון
הכנסת מחוקקת את החוקים	נכון / לא נכון
חוק חייב להיות מפורסם ונגיש לכולם	נכון / לא נכון

<u>עמותות מחזקות את שלטון החוק</u>

1. פיקוח על רשויות השלטון

עמותות רבות עוקבות אחר פעולות הממשלה, הכנסת, המשטרה וגופים ציבוריים נוספים, ומוודאות כי הם פועלים בהתאם לחוק. לדוגמה, האגודה לזכויות האזרח בישראל עוסקת בהגנה על זכויות האדם, כולל פיקוח על פעולות השלטון.

2. עתירות לבתי המשפט

כאשר עמותות מזהות פגיעה בזכויות או חריגה מסמכות, הן פונות לבג"ץ או לערכאות אחרות כדי לעצור את הפגיעה. כך, הן מבטיחות שהשלטון יפעל לפי החוק ולא יחרוג מסמכויותיו.

3. העלאת מודעות ציבורית

עמותות מקיימות קמפיינים, סדנאות, הרצאות ופעילויות חינוכיות כדי ללמד את הציבור על זכויותיו ועל חשיבות שלטון החוק. לדוגמה, עמותת "נוער למען זכויות האדם" פועלת לחינוך בני נוער לזכויותיהם.

4. סיוע משפטי לפרטים

עמותות רבות מעניקות סיוע משפטי לאנשים שנפגעו מהפרת החוק על ידי רשויות השלטון, וכך מסייעות לשמור על זכויות הפרט.

<u>עקרון הפלורליזם</u>

ריבוי והכרה בקיום וביטוי של מגוון דעות/קבוצות/השקפות/צרכים /רצונות שונים בחברה

עקרון הפלורליזם בא לידי ביטוי בתחומים רבים במדינה דמוקרטית.

כתוב **דוגמאות** לכל אחד מהתחומים הבאים:

<u>תנועת נוער</u> <u>מוסיקה</u>	<u>עיתון</u>	<u>פוליטיקה /מפלגה בכנסת</u>	<u>חינוך/בית ספר</u>
_____	_____	_____	_____
_____	_____	_____	_____
_____	_____	_____	_____
_____	_____	_____	_____

איזה מהמשפטים הבאים מבטא את עקרון הפלורליזם?

- ❖ חשוב לתת לנכים על כסאות גלגלים גישה למקומות ציבוריים.
- ❖ חשוב לטפח במדינת ישראל זרמים שונים ומגוונים של היהדות, למשל יהדות חילונית, מסורתית, רפורמית ואורתודוקסית.
- ❖ חשוב שכל האזרחים בישראל יסכימו שהדרך לקבוע מי יהיה בשלטון בישראל היא
  בחירות, ולא שום דרך אחרת.
- ❖ הקימו בית ספר לתלמידים נוצרים, מוסלמים ויהודים.

התנדבות כיישום של פלורליזם

כשאדם בוחר להתנדב הוא מביע מחויבות לערכים, צרכים או קבוצות שונות בחברה. הוא תורם למען אוכלוסיות מגוונות, גם כאלה ששונות ממנו מתוך כבוד לשונות ולהכרה בחשיבותה.

עמותות כביטוי לפלורליזם בחברה

עמותות קמות כדי לייצג אינטרסים מגוונים של קבוצות שונות באוכלוסייה (כמו עמותות למען נשים, דתיים, ערבים, עולים, להט"ב, ילדים, נכים ועוד).

קיומן של עמותות רבות ושונות הוא סימן לכך שהחברה מאפשרת ביטוי לריבוי דעות וזהויות - בדיוק מהות הפלורליזם.

סיכום:

- ✓ פלורליזם מאפשר קיום עמותות והתנדבות למען מטרות שונות.
- ✓ עמותות מייצגות את הגיוון והצרכים של קבוצות שונות.
- ✓ התנדבות היא דרך לחזק את הערך של שוויון, הכלה וכבוד לשונות

עקרון הסובלנות

סרוק את ה qr והשלם על פי מחסן המילים

https://www.youtube.com/watch?v=V28ZRqpYZ2Y

סובלנות - המקור במילה _____.

כלומר **לסבול את השונות של הזולת** גם אם היא מעוררת **התנגדות כעס ואי-נוחות.**

סובלנות היא היכולת לקבל את האחר, _____ ממני: בדעותיו, באורח חייו.

להעניק יחס_____ והימנעות מתגובות _____מילולית או _____בעת _____ .

מחלוקת, השונה, מכבד, סבל, פיזית, אלימות

איזה מהמשפטים הבאים מבטא את עקרון הסובלנות?

- ❖ תלמידים יהודים חילוניים ויהודים חרדים צריכים להיפגש אחד עם השני כדי ללמוד להכיר ולקבל האחד את השני.
- ❖ חשוב שכמה שיותר אזרחים יהיו מעורבים בפוליטיקה וישפיעו על השלטון.
- ❖ משרד החינוך מחייב את כל בתי הספר התיכוניים לערוך שיעורי חינוך נגד גזענות.
- ❖ תלמידים זרקו אחד על השני ניירות באמצע שיעור, אחד הניירות פגע לתלמיד בעין.

<u>שלטון</u> = הגוף המנהל את ענייני המדינה. בעל סמכות לכפות את מרותו על השטח ועל האוכלוסייה באמצעות חקיקה, קביעת מדיניות, ביצוע ושיפוט.

<u>סרוק את ה qr</u>

https://www.youtube.com/watch?v=18FCmLqobmc

הסבר מה מטרת הפרדת הרשויות.

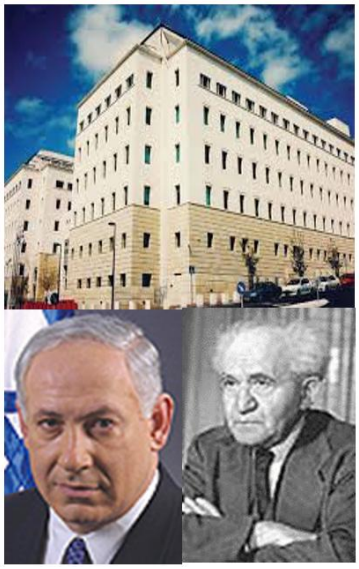
_____

_____

_____

<u>שלושת רשויות השלטון:</u>

_____ _____ _____

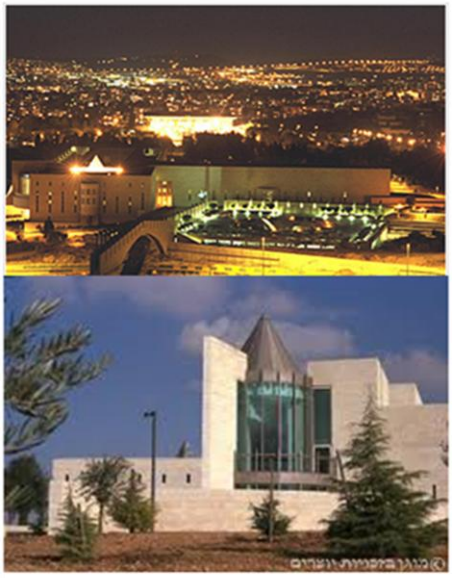
_____ _____ _____

<u>משימה:</u>

רשום מתחת לכל תמונה את שם הרשות ושם נוסף.

הרשות המבצעת, הרשות השופטת, הרשות המחוקקת, כנסת, ממשלה, בית המשפט

בית המשפט הגבוה לצדק (בג"ץ):

- בית משפט זה עוסק אך ורק **במשפט חוקתי: משפט שבו אדם פרטי מתלונן על פגיעה לא מוצדקת שרשויות המדינה / השלטון פגעו בו.**

תפקידו של בג"ץ להעניק סעד משפטי לפונים אליו(לאדם, לקבוצות מיעוט או למוסד במדינה), אם הוא סבור שהרשות נהגה שלא בצדק, חרגה מסמכותה החוקית, הפעילה סמכותה בשרירות, פעלה שלא על פי חוק או פעלה בחוסר תום לב.

- **תפקידו לשמור על זכויות האדם ועל הזכויות של קבוצות מיעוט בישראל.**

- **לשמור על עקרונות היסוד של המדינה וביקורת שיפוטית על השלטון**

בג"ץ רואה עצמו כממונה העליון על שמירת עקרונות היסוד כגון עקרון שלטון החוק או היותה של מדינת ישראל מדינה יהודית ודמוקרטית

- משמש ערכאה ראשונה ואחרונה בסוגיות בהן הוא מטפל.

<u>הקף בעיגול את התשובה הנכונה:</u>

1. תפקיד בית המשפט הוא:

א. לחוקק חוקים.

ב. לקבל החלטות ולבצע אותן.

ג. להכריע בסכסוכים בין האזרחים

ד. לפקח על המשטרה.

2. תפקיד בג"ץ (בית דין גבוה לצדק) הוא:

א. להגן על זכויות האזרח מהשלטון.

ב. לחוקק חוקים.

ג. לקבוע מדיניות וליישם אותה.

ד. לבחור את נשיא המדינה

3. תפקיד הממשלה הוא:

א. לחוקק חוקים.

ב. לקבל החלטות ולבצע אותן.

ג. לשפוט בין אדם לחברו.

ד. לפקח על בתי המשפט.

4. תפקידי הכנסת הם:

א. חקיקת חוקים.

ב. פיקוח: הכנסת היא הזרוע המפקחת על עבודת הממשלה.

ג. ייצוג האזרחים ועמדותיהם.

ד. כל התשובות נכונות

<u>עקרון הגבלת השלטון:</u>

לשלטון יש כוח רב שמגיע ממקורות שונים.

איזה מבין המשפטים הבאים מציין שתי דוגמאות למקורות כוח של השלטון?

א. השלטון שולט בשטח המדינה ומקבל הכרה בינלאומית.

ב. השלטון שולט בתקציב המדינה ומקבל מידע ישירות מארגוני מודיעין.

ג. לשלטון יש רוע בלתי מוגבל ורצון להרוס את חיי האזרחים.

ד. לשלטון יש מנגנוני אכיפה כגון צבא ומשטרה.

<u>מנגנוני פיקוח וביקורת</u>

מנגנון פיקוח וביקורת מוסדי	**מנגנון פיקוח וביקורת לא מוסדי**
ביקורת שמקיימים גופים ומוסדות שלטוניים: ✓ הרשות המחוקקת (אופוזיציה, ועדות הכנסת, הצבעת אי אמון) ✓ מבקר המדינה ✓ מערכת המשפט. הם הוסמכו לשם כך בחוק לשם הגבלת השלטון וחוקיות פעולותיו.	ביקורת שמקיימים אזרחים פרטיים / עמותות / ארגונים באמצעות: ✓ הפגנות ✓ מחאות ✓ שביתות ✓ עצרות ✓ עצומות ✓ יצירות אומנות (קולנוע, טלוויזיה, תיאטרון, ספרות, קריקטורה) ✓ הופעה וכתיבה באמצעי התקשורת וברשתות החברתיות מיוזמתם של אזרחים באמצעות הפעלת לחץ לשם הגבלת השלטון ו חוקיות פעולותיו.

קרא את **האירועים** הבאים והקף בעיגול את התשובה הנכונה:

1. בית המשפט העליון בישראל רשאי לפקח על פעולות הממשלה והכנסת, ואם הן פועלות בצורה לא חוקית, להורות להן להפסיק.

איזה עיקרון דמוקרטי מבטא בית המשפט העליון במעשה זה?

א. עקרון שלטון העם.

ב. עקרון הגבלת השלטון.

ג. עקרון הכרעת הרוב.

ד. עקרון הפלורליזם.

2. בית ספר החליט לחדש את ההמנון שלו. הוא הציע לתלמידים שלושה שירים חדשים והתלמידים בחרו ביניהם. השיר שהצביעו לו 70% מהתלמידים נבחר להמנון החדש.

איזה עיקרון דמוקרטי מתבטא בבחירת ההמנון החדש?

א. עקרון הסובלנות.

ב. עקרון שלטון החוק.

ג. עקרון הגבלת השלטון.

ד. עקרון הכרעת הרוב.

3. במדינת ישראל קיימות מספר קבוצות של יהודים וערבים שנפגשות כדי להכיר את הצד האחר ולשוחח.

איזה עיקרון דמוקרטי מתממש באמצעות קבוצות אלה?

א. עקרון הגבלת השלטון.

ב. עקרון הסובלנות.

ג. עקרון שלטון העם.

ד. עקרון שלטון החוק.

4. במדינת ישראל נהגים רבים עושים עבירות תנועה תוך כדי נהיגה.

איזה עיקרון דמוקרטי נפגע בגלל עבירות תנועה?

א. עקרון הפלורליזם.

ב. עקרון שלטון החוק.

ג. עקרון שלטון העם.

ד. עקרון הגבלת השלטון.

<u>הקף בעיגול את התשובה הנכונה</u>

1. מהו תפקידן המרכזי של עמותות בהקשר של הגבלת השלטון?

א. להחליף את הממשלה בבחירות.

ב. להציע חוקים בכנסת.

ג. לפקח על פעולות השלטון ולהתריע על פגיעות בזכויות.

ד. לחלק מענקים כספיים למשרדי הממשלה.

2. כיצד עמותות והתנדבות קשורות לפלורליזם?

א. עמותות פועלות רק לפי עמדת הממשלה והתנדבות עוזרת לשמור על שלטון החוק.

ב. עמותות והתנדבות מחזקות קבוצות בחברה.

ג. עמותות נותנות ביטוי למגוון קבוצות ודעות ומתנדבים מקדמים עזרה לקבוצות שונות בחברה.

ד. עמותות עוסקות בנושאים כלכליים ובהתנדבות חוסכים בתקציבים של קבוצות שונות.

3. מהו אחד מהתפקידים המרכזיים של עמותות ביחס לרשויות השלטון?

א. לפקח על בתי ספר פרטיים.

ב. להמליץ על חוקים חדשים בממשלה.

ג. לפקח על פעולות רשויות השלטון ולוודא שהן פועלות לפי החוק.

ד. להחליף את בתי המשפט במקרי צורך.

4. כיצד עמותות משקפות את עקרון שלטון העם במדינה דמוקרטית?

א. עמותות הן חלק ממשרדי הממשלה ולכן מייצגות את העם.

ב. עמותות מאפשרות לאזרחים לקחת חלק פעיל בעיצוב החברה והשפעה על מדיניות.

ג. עמותות ממומנות רק על ידי המדינה ולכן אין להן עצמאות.

ד. עמותות אחראיות לבחירת חברי הכנסת.

<u>חלק ב':</u>

עמדה, חשיבה ביקורתית

1. **בחירת סוגיה אזרחית אקטואלית המצויה במחלוקת בחברה הישראלית**

   (תופעה חברתית או בעיה אזרחית)

   *ניתן לבחור באחת הדוגמאות או כל סוגיה אזרחית אקטואלית כרצונכם

2. **כתיבת משפט עמדה** על סמך הסוגייה.

3. **כתיבת 2 טיעונים בעד וכתיבת 2-3 מושגים באזרחות שקשורים לכל טיעון.**

   הצגת הטענה + ביסוס באמצעות מושג באזרחות (זכות/עקרון) + הסבר

4. **כתיבת 2 טיעונים נגד וכתיבת 2-3 מושגים באזרחות שקשורים לכל טיעון.**

   הצגת הטענה + ביסוס באמצעות מושג באזרחות (זכות/עקרון) + הסבר

5. כתיבת **הגדרה למושגים** שציינת.

6. בדקו!!! האם קיימת עמותה העוסקת בסוגייה האזרחית שהעליתם? האם ניתן להתנדב ולסייע

דוגמאות לסוגיות אזרחיות אקטואליות ושנויות במחלוקת בחברה הישראלית שהובילו להקמת עמותות:

1. **שירותי הרווחה והביטחון התזונתי (ארגון לתת / סח"י)**

- **סוגיה:** המדינה מפריטה את הטיפול בעוני ומעבירה את האחריות לארגוני חסד.
- **משפט עמדה:** המדינה צריכה להפסיק להישען על חלוקת מזון של עמותות ולספק בעצמה קצבאות בסיס שיבטיחו ביטחון תזונתי לכל אזרח.

2. **הקצאת משאבים ופיתוח במגזר הערבי (עמותת סיכוי)**

- **סוגיה:** פערים עמוקים בתשתיות ובתקצוב בין רשויות יהודיות וערביות.
- **משפט עמדה:** המדינה חייבת להעניק תקציבי פיתוח גדולים יותר לרשויות הערביות מאשר לרשויות היהודיות כדי לסגור פערים היסטוריים.

3. **פיתוח כלכלי ודיור מול שמירת שטחים פתוחים (אדם טבע ודין / החברה להגנת הטבע)**

- **סוגיה:** משבר הדיור מוביל ליוזמות בנייה מואצות על חשבון טבע וריאות ירוקות.
- **משפט עמדה:** יש לאסור בחוק הפשרת שטחים פתוחים לבנייה, גם אם הדבר יעמיק את משבר הדיור ואת מחירי הדירות.
- **הקמת מוסדות שיקום בלב שכונות מגורים (אנוש / לשם שינוי / יערה - מקום לצמוח)**

סוגיה: התנגדות תושבים להקמת מסגרות לאנשים עם מוגבלות נפשית בסמוך לביתם מחשש לירידת ערך הנדל"ן.

- **משפט עמדה:** הרשות המקומית חייבת לאפשר הקמת מסגרות שיקום לפגועי נפש בלב שכונות מגורים, ללא צורך בהסכמת התושבים.

4. **הנגשה מחייבת במגזר העסקי הפרטי (נגישות ישראל / אקים ישראל)**

- **סוגיה:** הדרישה להתאים עסקים פרטיים לאנשים עם מוגבלויות כרוכה בעלויות כספיות כבדות לעסקים קטנים.
- **משפט עמדה:** המדינה צריכה לסגור עסקים שאינם מונגשים במלואם לאנשים עם מוגבלויות, גם אם עלויות ההנגשה יגרמו לקריסת העסק.

5. **מונופול ממלכתי מול התאגדויות אזרחיות בהצלת חיים (איחוד הצלה)**

- **סוגיה:** מתח מתמיד וכפילויות בין מד״א כגוף הלאומי לאיחוד הצלה כארגון מתנדבים רחב.
- **משפט עמדה:** שירותי הרפואה הדחופה צריכים להיות מופעלים אך ורק תחת גוף ממשלתי אחד כדי למנוע תחרות וכפילויות בשטח.

6. **שיקום מול ענישה וגמול לעבריינים (רטורנו / עלם / בית השנטי)**

- **סוגיה:** כיצד להתמודד עם בני נוער וצעירים בסיכון המעורבים בפלילים על רקע התמכרות או מצוקה.
- **משפט עמדה:** יש לבטל עונשי מאסר לבני נוער עבריינים המגיעים מרקע קשה, ולהמירם בחובת טיפול במוסדות שיקום וגמילה.

7. **סבסוד חינוך בלתי פורמלי וספורט כחלק מחובת המדינה (כנפיים של קרמבו / העמותה לחינוך וספורט הישגי מכבי / קדמה)**

- **סוגיה:** יצירת פערי מעמדות בגלל עלויות גבוהות של תנועות נוער, מועדוני ספורט ומסגרות פיתוח לנוער.
- **משפט עמדה:** המדינה חייבת לממן השתתפות של כל בני הנוער בתנועות נוער וחוגי ספורט תחרותיים כדי למנוע פערים.

8. **בדידות וטיפול בקשישים עריריים (*צימאון / קשיש לצידו*)**

- **הסוגייה:** תופעת הבדידות של קשישים במרחב העירוני, המובילה להתדרדרות פיזית ונפשית שאינה מקבלת מענה במערכת הבריאות.
- **משפט עמדה :**הרשויות המקומיות מחויבות להפעיל ולממן מערך עירוני לליווי וביקורי בית עבור כל קשיש ערירי המתגורר בתחומן.

9. **זיהום אוויר ותכנון סביבתי ברשויות מקומיות (*אדם טבע ודין / מגמה ירוקה*)**

- **הסוגייה:** הקמת מפעלים מזהמים או התרחבות תשתיות המזיקות לבריאות התושבים סמוך לאזורי מגורים.
- **משפט עמדה :**יש לאסור בחוק הקמת מפעלים ותשתיות מזהמות סמוך לאזורי מגורים, גם אם הדבר יפגע בפיתוח הכלכלי ובחופש העיסוק של היזמים.

עוד נושאים אקטואליים ומורכבים שמציגים קונפליקט:

1. **הצעת חוק לצמצום שימוש ברשתות חברתיות לנוער מתחת לגיל 16**.
הסוגייה: האם המדינה צריכה להגביל בחוק גישה של קטינים לרשתות חברתיות כדי להגן על בריאותם הנפשית והפיזית?

2. **התקנת מצלמות עם טכנולוגיית זיהוי פנים במרחב הציבורי**.
הסוגייה: שימוש בטכנולוגיות מעקב מתקדמות על ידי המשטרה למניעת פשיעה וטרור.

3. **הפיכת ההצבעה בבחירות לחובה על פי חוק**.
הסוגייה: הטלת קנס מנהלי או סנקציה על אזרחים שאינם משתתפים בבחירות לכנסת.

4. **הגבלת שביתות בשירותים חיוניים (כמו חינוך, בריאות ותחבורה)**.
הסוגייה: חקיקת חוק המגביל את יכולת הארגונים להשבית שירותים הנדרשים לתפקוד השוטף של המדינה.

5. **הגבלת חופש הביטוי ברשתות החברתיות בזמן חירום או מלחמה**
הסוגייה: הסרת תכנים והעמדה לדין על פרסומים ברשת שנתפסים כפוגעים במורל הלאומי או כתמיכה באויב בזמן בלחימה.

תשובה לדוגמא:

הסוגייה האזרחית: התרחבות תופעת הבדידות והמצוקה הנפשית בקרב בני נוער וקשישים במרחב העירוני, והעומס הכבד על מערכת הבריאות והרווחה הציבורית, מעוררים מחלוקת לגבי מידת אחריותה של המדינה בהסדרת הטיפול הנפשי ומניעת הבדידות לעומת ההסתמכות על מעורבות אזרחית ויוזמות קהילתיות.

משפט עמדה (טענה): המדינה חייבת לממן ולספק באופן ישיר ומלא שירותי תמיכה נפשית ומענה לבדידות עבור בני נוער וקשישים, ולא להסתמך על מעורבות של עמותות ומיזמים התנדבותיים.

טיעונים בעד העמדה (תמיכה באחריות מדינתית מלאה)

טיעון 1: חובת המדינה להבטחת בריאות ורווחה אחידה

- **הצגת הטענה:** טיפול במצוקה נפשית ובבדידות אינו שירות רשות או מחווה הומניטרית, אלא חלק בלתי נפרד מחיים תקינים שאותם חייבת המדינה לספק לכלל אזרחיה.
- **מושגים קשורים:** הזכות לבריאות, גישה סוציאל-דמוקרטית, הזכות לשוויון.
- **ביסוס והסבר:** על פי הזכות לבריאות, לכל אדם עומדת הזכות לקבל שירותים רפואיים ונפשיים הולמים מהמדינה. כאשר המדינה נשענת על עמותות, נוצרת אפליה בין אזורים שבהם יש פעילות אזרחית ענפה לבין אזורים פריפריאליים שבהם אין יוזמות כאלה. גישה זו משקפת את הגישה הסוציאל-דמוקרטית, לפיה המדינה נושאת באחריות מרכזית להבטחת שוויוניות ורשת ביטחון סוציאלית לכל אזרח.

טיעון 2: שמירה על כבודם וביטחונם של האוכלוסיות המוחלשות

- **הצגת הטענה:** התבססות על חסדי מתנדבים לפתרון מצוקה נפשית ובדידות פוגעת במעמדם של הקשישים והנוער ומעמידה אותם בעמדה של נזקקים.
- **מושגים קשורים:** הזכות לכבוד, הזכות לחיים ולביטחון, כבוד האדם.
- **ביסוס והסבר:** על פי הזכות לכבוד, לכל אדם יש זכות שלא להיות חשוף לזלזול, פגיעה או תלות בחסדים של אחרים כדי לקבל מענה למצוקתו.

קבלת סיוע נפשי כזכות מוגנת בחוק שומרת על כבוד המטופל. בנוסף, מצוקה נפשית חריפה ובדידות קיצונית עלולות להוביל להידרדרות רפואית ואף לאובדנות, ולכן מתן מענה מקצועי ומבוקר על ידי המדינה הוא חלק ממימוש הזכות לחיים ולביטחון.

3. טיעונים נגד העמדה (תמיכה במעורבות אזרחית וצמצום התערבות המדינה)

טיעון 1: שמירה על החירות הכלכלית ומינהל תקין.

- **הצגת הטענה:** מימון ממשלתי מלא וגורף לכל שירותי התמיכה החברתיים והנפשיים יגרור הרחבה נרחבת של התקציב, העלאת מיסים ופגיעה בכלכלה.
- **מושגים קשורים:** הגישה הליברלית, הזכות לקניין.
- **ביסוס והסבר:** לפי הגישה הליברלית, תפקיד המדינה צריך להיות מצומצם ככל הניתן כדי לאפשר שוק חופשי ולמנוע עומס מס מופרז על האזרחים, העלול לפגוע בזכותם לקניין (הכנסתם ורכושם). ארגוני מגזר שלישי ומתנדבים פועלים בגמישות, ללא סירבול בירוקרטי ובבעלות נמוכה בהרבה ממנגנון מדינתי מנופח, ובכך נשמרת יעילות ניצול המשאבים בחברה.

טיעון 2: חשיבות הסולידריות, החירות והאקטיביזם האזרחי.

- **הצגת הטענה:** מעורבות קהילתית והתנדבות מייצרות חיבור אנושי אותנטי ואמפתיה, שום מנגנון ממשלתי אינו יכול להחליף אותן.
- **מושגים קשורים:** חופש ההתאגדות, סולידריות חברתית, חופש הפעולה והחירות.
- **ביסוס והסבר:** חופש ההתאגדות מאפשר לאזרחים להתאגד בעמותות וקבוצות תמיכה כדי לקדם מטרות חברתיות וערכיות החשובות להם. קשר המבוסס על סולידריות חברתית ורצון טוב בין בני נוער לקשישים מייצר קרבה וכנות שהתערבות ממוסדת של המדינה אינה מסוגלת לייצר. כפיית כלל השירותים על המדינה עלולה לדכא את המעורבות האזרחית והיוזמה הפרטית בחברה.

<u>חלק ג':</u>

מטלת ביצוע - מעורבות חברתית

חלק זה, מבוסס על מטלת הביצוע באזרחות/ שעות המעורבות החברתית.

מטלת הביצוע היא עבודה קבוצתית- עבודה בזוגות או בשלשות.

ניתן לבחור מקום התנדבות בו הנערים/ות כבר מתנדבים בו או התנדבו בעבר כמו תנועות נוער.

או ניתן לצאת להתנדבות שהיא חלק מהתנדבות היחידה כגון מועדני יום לקשישים, עמותות, מעונות לצרכים מיוחדים, ניקיון או כל תחום המעניין אתכם לדעת ולחקור כמו בריאות הנפש ; יוקר המחייה ; אלימות בכבישים ; איכות סביבה.

<u>הבהרות :</u>

דוגמאות לחיבור בין מקום ההתנדבות לתופעה הרחבה:

- **תנועות נוער** ◄ חינוך בלתי פורמלי, חופש ההתאגדות, התנדבות בני נוער.
- **אריזת משלוחי מזון** ◄ פלורליזם של עמותות, מדיניות רווחה, עוני, יוקר המחיה, פערים כלכליים-חברתיים בישראל.
- **לקט ישראל** ◄ מדיניות רווחה, בזבוז מזון, תרבות הצריכה בישראל.
- **מפעלי הנצחה** ◄ הנצחה במרחב הציבורי, ביטחון ישראל, זיכרון קולקטיבי.

📌 **מה ההבדל בין תופעה חברתית לתופעה אזרחית?**

- **תופעה חברתית:** סוגיה או התנהגות הקשורה ליחסים בין בני אדם בחברה, שאינה מערבת בהכרח את מוסדות המדינה.
- **תופעה אזרחית:** סוגיה או בעיה ציבורית שבה יש מעורבות ישירה, חוקים או אחריות של רשויות השלטון והמדינה.

<u>מטלת ביצוע - מעורבות חברתית:</u>

<u>שמות התלמידים:</u>

<u>מבוא:</u>

- ✓ **מקום ההתנדבות / העמותה:**
- ✓ בחרנו להתנדב / בעמותה זו מ**הסיבות** הבאות:
- ✓ תיאור **המטרות** של המרכז בו התנדבנו / מטרות העמותה:

<u>סקירת ספרות:</u>

- ✓ **התופעה החברתית או הבעיה האזרחית** שבה עסקה ההתנדבות שלכם / שהעמותה עוסקת בה:
- ✓ דוגמא מאתרי עיתונות מובילים המעידים על קיומה של התופעה:
- ✓ דוגמא מרשתות חברתיות (אינסטגרם, טיקטוק, קבוצות וואטסאפ, טלגרם ועוד):
- ✓ **מידע על העמותה/ מקום ההתנדבות:**
- ✓ **הפעולות** המרכזיות של העמותה/ מקום ההתנדבות:
- ✓ **חקיקה:** חוק/ חוקים/ הצעת חוק המתייחסים לסוגיה:
- ✓ **מושגים מתחום לימודי האזרחות** (שם המושג +הגדרת המושג+ הקשר לעמותה/ההתנדבות):
- ✓ **מקורות מידע:**

<u>תוצר - חלק מעשי</u>

בחרו תוצר <u>אחד</u> מבין התוצרים הבאים שמעלים את המודעות/ מעבירים ביקורת מחאה / מייצגים/ מסכמים את מטלת הביצוע.

- ❖ צילום תמונות המתעדות את הסיוע.
- ❖ סרטון המסכם את תהליך העבודה/ סרטון על מקום ההתנדבות.
- ❖ הקמת אתר אינטרנט למקום ההתנדבות.
- ❖ העלאת מודעות למקום באמצעות כתיבת פוסט/ כרזה.
- ❖ פוט קאסט
- ❖ יצירת אומנות

<u>חלק ד':</u>

<u>רפלקציה אישית:</u>

<u>שם התלמיד:</u>

- מה התחדש לי בעקבות כתיבת העבודה?
- איך אני מרגיש בעקבות כתיבת העבודה ? מה הצלחת? ? מה למדת על עצמך? שימח אותך / ריגש אותך / תסכל אותך / מה הפתיע אותך / עורר בך רגש אחר במהלך העבודה.
- מה היו הקשיים והיתרונות בעבודה המשותפת הקבוצתית?
- עם אילו ממטרות העמותה / מקום ההתנדבות אני מסכים/עם מה לא?
- בעקבות העבודה ,כתוב ערך אחד שחשוב לך לקדם בחברה הישראלית ומדוע?